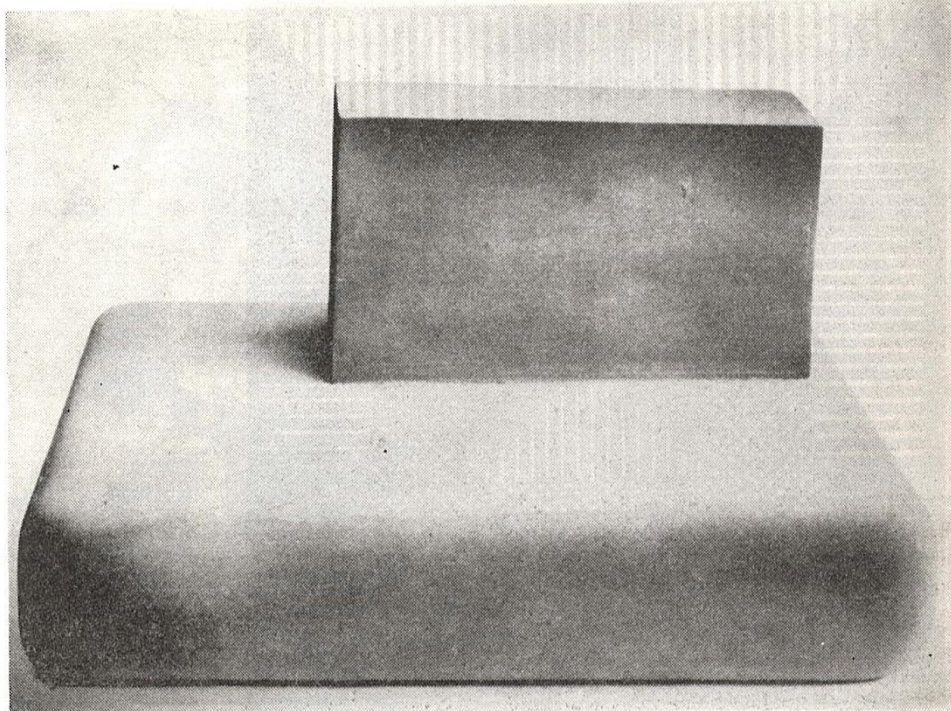


ješa denegri

Zapis o novim skulpturama ivana kožarića



Jedna od osobina Kožarićeve skulpture od samog početka umetnikovog delovanja bila je saglasnost između otvorenosti njegove opšte plastičke koncepcije i mirne jednostavnosti, skoro suptilnosti njegovog skulptorskog postupka. Kožarić, naime, nikada nije posedovao jedan čvrsto sistematizirani svet oblika, već se istovremeno ispoljavao u nizu vrlo različitih formalnih rešenja; isto tako, on nije pristao na korišćenje jednog tehničkog iznalaska već je, započinjući od same osnove radnog iskustva, unosio u svoje delo jednu pozitivnu crtu nesigurnosti. Bili su to ujedno i razlozi mnogih nesporeda oko samog značenja njegove pojave: s jedne strane, činio se on rasutim i lišenim jedne jedinstvene problemske jezgre, s druge pak strane, činio se nedovoljno veštim u iznošenju vlastitih skulptorskih ideja. Ovaj umetnik, međutim, uspevaio je da za sebe osvoji jedno prostrano polje unutarnje slobode, polje na kome se kretao lišen kompleksa o neophodnosti celovitog „opusa“, ostajući pritom svaki put iznova suočen sa onom plodonosnom teškoćom izvornog oblikovanja svakog sledećeg dela. Upravo na tome Kožarić je i izgradio ono karakteristično dvojstvo svoje skulptorske ličnosti: nikad nije postao toliko homogenim da bi se uspio usredsrediti na samo jedan ključni problem, ali isto tako nije postao ni zarobljenik rutine i jednostavni demonstrator vlastitog talenta. Iz ovog je dvojstva tokom poslednje decenije izniklo delo koje se nije nametalo celinom svih svojih rezultata, no koje je postalo nezaobilazno po posebnosti svog skulptorskog pristupa, kao i po nizu na jedan doista specifičan način postavljenih i definiranih plastičkih rešenja.

Poslednja Kožarićeva izložba u Gradskoj galeriji suvremene umjetnosti u Zagrebu značila je istovremeno i nastavak i korekciju nekih umetnikovih dotadašnjih iskustava iz ciklusa *Oblici prostora*, započetog još 1964. godine. Pretpostavka koja se nalazila u osnovi ove skulptorske zamisli bija je spekulacija o prostoru kao „negativnom volumenu“: prostor shvaćen kao praznina, kao distanca me-

đu oblicima i predmetima, postaje konkretizirana masa koja sudeluje u građenju jedne određene arhitektonike forme. Iz ove polazne ideje Kožarić je najpre u materijalu belog gipsa modelirao osetljiva i krhka tela da bi potom, otkrivši fiberglass kao novo i pogodnije gradivno sredstvo, došao do mogućnosti jedne znatno postojanije materijalne artikulacije skulpture. Još od ranije sklon jednostavnom plastičkom saopštavanju, Kožarić se sada sve odlučnije približavao jednom nedoktrinarnom geometrizmu, koji nije nastao kao plod postepene predmetne redukcije, a ni kao rezultat jedne apriorne odluke, već koji je kao neposredno radno iskustvo proizlazio iz procesa savladavanja same materijalne osnovne forme. Kožarić, naime, izbegava krajnja opredelenja između čistog organskog ili čistog konstruktivnog principa: mekote i udubljenja koje na sebi nose neke od njegovih novijih skulptura („Skulptura P2, P3, P4“ iz 1968) nisu tumač vitalnog svojstva mase već dokaz mogućnosti plastičkog učinka nadimanja i opuštanja što ga u sebi sadrži veštački materijal fiberglassa. Isto tako, ritmički vertikalni uspon „Skulpture D-1“ i arhitektonska dispozicija kontrastnog odnosa između kubusa oštih bridova i zaobljene baze na „Skulpturi“ iz 1969., nije posledica striktno konstruktivne ideje već, slično kao i u prethodnom slučaju, materijalna činjenica koja proizlazi iz plastičke organizacije osnovnih elemenata masa u prostoru. Kožarić se, dakle, uprkos radikalnoj redukciji forme i nadalje pridržavao plastičke terminologije skulpture a to je, štaviše, vidljivo i u seriji belih reljefa, u stvari dvodimenzionalnih površina kružnog ili kvadratnog preseka, koje su — paradoksalno — i u samim nazivima označeni skulpturama: odsustvo mase i svodenje forme na ravninu, za Kožarića je samo jedna od mogućnosti skulpture mimo ili izvan klasičnog principa prostorne voluminoznosti, a u krajnjoj koncepciji i ova prividno „antiskulptorska“ operacija ostaje unutar koncepcije o formi kao čistoj plastičkoj realnosti datoj u određenim odnosima prema prostoru. Ko-

načno, u „Skulpturi L I“, Kožarić se približava krajnjoj suprotnosti ovog prethodnog rešenja: on gradi idealnu i pravilnu masu kugle koja umesto prostorne metafore sadrži u sebi punu konkretizaciju osećanja prisustva telesnosti forme u prostoru. Potpuno u duhu ranijeg određenja o pokušaju približavanja različitih principa, Kožarić obuhvata raspon od naglašene antimisovnosti do naglašene masivnosti forme, povezujući ove suprotnosti istovetnom sklonošću ka prenošenju u materijal jedne neuobičajene plastičke opservacije o nepostojanosti „oblika prostora“.

Po sažetosti sredstava, po toj usmerenosti na elementarnu geometričnu formu, Kožarić se svojim najnovijim delima nije našao daleko od nekih iskustava umetnosti „primarnih struktura“: konkretizacija forme u prostoru, svesna neutralnost materijala, težnja ka vizuelnoj aktivnosti funkcije površine preko njene ujednačene obojenosti, odsustvo svake simboličke intencije, konačno, nastojanje da se sačuva pun integritet plastičke misli kroz što je moguće radikalnije svodenje plastičkih činjenica — to su oni elementi koji ovu poslednju fazu Kožarićevog rada približavaju nekim aktualnim problemskim tokovima „minimalne umetnosti“. Kožarić se, međutim, u ovom delokrugu nije našao vođen motivima svesnog stilskog opredeljenja: njegova konstantna potreba ka lakonskom plastičkom govoru i sticanjem prilika savladanom iskustvo rada u oskudnim materijalnim sredstvima, doneli su mu s vremenom sposobnost plastičkog osmišljavanja forme uprkos njenoj krajnje jednostavnoj građi. Jasno je odmah da se ovoj ideji jednostavnosti Kožarić nije priklonio zato što bi mu nedostajalo moći da svoj plastički osećaj rasprostire u repertoaru formi naročite izvanjske raznolikosti: od somog početka on je pokazivao težnju da više odbacuje nego što prisvaja, a pojedina plastička iskustva današnjeg historijskog trenutka posebno su mu pogodovala da je ovu stalnu osobinu svog duha uspio sada još jasnije i neposrednije izraziti.